

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

II. ÚS 432/2022-39

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Ľuboša Szigetiho (sudca spravodajca) a sudcov Jany Laššákovej a Petra Molnára v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o prijatej ústavnej sťažnosti [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], a [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], zastúpených spoločnosťou POLÁČEK & PARTNERS s. r. o., advokátska kancelária, Hurbanovo námestie 1, Bratislava, v mene ktorej koná advokát a konateľ Mgr. ICLic. Jozef Poláček, LL.M., M.A., proti postupom Okresného súdu Bratislava III v konaní sp. zn. 10 C 162/1993, Krajského súdu v Bratislave v konaní sp. zn. 4 Co 420/2016 a Najvyššieho súdu Slovenskej republiky v konaní sp. zn. 7 Cdo 216/2019 takto

r o z h o d o l :

1. Postupom Okresného súdu Bratislava III v konaní sp. zn. 10 C 162/1993, Krajského súdu v Bratislave v konaní sp. zn. 4 Co 420/2016 a Najvyššieho súdu Slovenskej republiky v konaní sp. zn. 7 Cdo 216/2019 **boli porušené** základné právo sťažovateľov na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a právo na prejednanie ich záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd
2. Krajskému súdu v Bratislave **p r i k a z u j e**, aby v konaní vedenom pod sp. zn. 10 Co 51/2022 konal bez zbytočných prietáhov.
3. Sťažovateľom **p r i z n á v a** finančné zadosťučinenie každému v sume **7 500 eur**, pričom z uvedenej sumy **j e p o v i n n ý** Okresný súd Bratislava III zaplatiť každému sumu **5 400 eur**, Krajský súd v Bratislave zaplatiť každému sumu **1 000 eur** a Najvyšší súd Slovenskej republiky zaplatiť každému sumu **1 100 eur** do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.
4. Sťažovateľom **p r i z n á v a** náhradu trov právneho zastúpenia v sume **780,28 eur**, ktorú **s ú p o v i n n é** Okresný súd Bratislava III, Krajský súd v Bratislave a Najvyšší súd Slovenskej

republiky zaplatiť spoločne právnomu zástupcovi sťažovateľov do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľov a skutkový stav veci

1. Ústavný súd uznesením č. k. II. ÚS 432/2022-17 z 21. septembra 2022 prijal na ďalšie konanie ústavnú sťažnosť sťažovateľov, ktorou sa domáhali vyslovenia porušenia svojho základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“), ako aj práva na prejednanie záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) postupom Okresného súdu Bratislava III (ďalej len „okresný súd“ alebo „súd prvej inštancie“) v konaní vedenom pod sp. zn. 10 C 162/1993, Krajského súdu v Bratislave (ďalej aj „krajský súd“) v konaní sp. zn. 4 Co 420/2016 a Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej aj „najvyšší súd“) v konaní sp. zn. 7 Cdo 216/2019.

2. K namietanému porušeniu označených práv došlo podľa sťažovateľov nečinnosťou, prietahmi a nevhodným konaním všeobecných súdov, okolnosti ktorých ani nie je potrebné osobitne vyhodnocovať vzhľadom na extrémnu dĺžku konania. Napadnuté konanie prebieha od 15. júna 1993, a nie je právoplatne skončené ani po 29 rokoch od začatia. Sťažovatelia sú stranou v konaní o vyrovnaní dedičských podielov (právnymi nástupcami pôvodného žalobcu v 1. rade [REDAKOVANÉ] a neskôr [REDAKOVANÉ], ktorí zomreli v priebehu konania). Okresný súd rozhodol prvýkrát rozsudkom až 13. marca 2013, teda po 20 rokoch, krajský súd po takmer ďalších 5 rokoch rozsudkom z 28. marca 2018 rozsudok okresného súdu v napadnutej časti potvrdil, ale na základe dovolania sťažovateľov najvyšší súd rozsudok krajského súdu zrušil uznesením č. k. 7 Cdo 216/2019 z 21. apríla 2022 a vec mu vrátil na ďalšie konanie.

3. Na neprimeranej dĺžke konania sa výraznou mierou podieľal nielen okresný súd, ale i krajský súd a tiež najvyšší súd, čo je z ústavnoprávneho hľadiska neprijateľné a neakceptovateľné.

4. Z ústavnej sťažnosti, jej príloh a vyžiadaného pripojeného spisu všeobecného súdu vyplýva nasledovný stav veci:

Konanie pred súdom prvej inštancie:

5. Prvé pojednávanie sa uskutočnilo 13. septembra 1993. Pojednávanie bolo odročené na neurčito z dôvodu, že súd si vyžiada do konania pripojiť dedičský spis sp. zn. D 461/74 po poručiteľke [REDAKOVANÉ]. Na druhom pojednávaní 15. novembra 1993 po vypočutí strán sporu súd konanie prerušil „do rozhodnutia Okresného súdu Bratislava – vidiek vo veci prejednaní *novobjaveného dedičstva po [REDAKOVANÉ]*“. Dňa 22. júla 1994 a 19. septembra 1995 okresný súd zisťoval, či bolo skončené dedičské konanie po poručiteľke [REDAKOVANÉ]. Žalovaní boli na 12. december 1994, 28. február 1995 a 3. máj 1995 volaní na informatívny

výsluch, ale bez ospravedlnenia sa nedostavili. V októbri 1995 žalobcovia oznámili, že žalobca v 1. rade zomrel a 19. októbra 1995 predložili okresnému súdu na základe jeho výzvy z 3. októbra 1995 aj úmrtý list. Dňa 7. februára 1996 právni nástupcovia žalobcu v 1. rade oznámili okresnému súdu zoznam oprávnených dedičov po poručiteľovi a 15. mája 1996 boli vyzvaní, či súhlasia so vstupom do konania. Dňa 29. mája 1996 okresný súd nariadil pojednávanie na 27. jún 1996 za účasti dedičov žalobcu v 1. rade, ale pojednávanie sa neuskutočnilo a bolo odročené na 17. september 1996 z dôvodu neúčasti žalovaných a tiež podanej námietky zaujatosti právnymi zástupcami žalobcu v 1. rade voči zákonnej sudkyňi. Na ten účel bol spis po vyjadrení zákonnej sudkyne doručený 18. októbra 1996 krajskému súdu na rozhodnutie o námietke zaujatosti. Krajský súd následne uznesením č. k. Z-2-10 Nc 10/96-82 z 13. januára 1997 nevytlúčil zákonnú sudkyňu z pojednávania a rozhodovania predmetnej veci. Spis bol vrátený okresnému súdu 14. februára 1997. Dňa 6. apríla 1998 okresný súd (už prostredníctvom zákonného sudcu) na treťom pojednávaní konanie prerušil do skončenia dedičského konania po [REDAKOVANÉ] (urobil to však opakovane a zmätočne druhýkrát po sebe, pozn.). Dňa 28. januára 1999 okresný súd zisťoval, či sa skončilo dedičské konanie po poručiteľke, a 13. augusta 1999 vyzval žalobcov, aby špecifikovali predmet sporu a okruh účastníkov sporu. Žalobcovia v podaní zo 16. septembra 1999 doručenom okresnému súdu 18. októbra 1999 špecifikovali predmet sporu a označili aj okruh účastníkov konania. K podaniu priložili aj právoplatné osvedčenie o novoobjavenom dedičstve po [REDAKOVANÉ] z 27. mája 1998. Štvrté relevantné pojednávanie sa uskutočnilo 7. júna 2002, teda po 6 rokoch od posledného pojednávania a bolo odročené do právoplatného skončenia dedičského konania po žalobkyňi v 2. rade. Piate pojednávanie sa uskutočnilo až 14. apríla 2011 a šieste 25. júna 2012 a bolo odročené pre účely uzavretia mimosúdnej dohody medzi účastníkmi konania. Siedme pojednávanie sa konalo 19. novembra 2012 a bolo odročené pre účely odstránenia väd navrhutej zmeny petitu v zmysle predloženej špecifikácie predmetu sporu, ako aj z dôvodu opätovného pokusu o uzavretie mimosúdnej dohody. Ôsme pojednávanie sa uskutočnilo 25. februára 2013. Žalobcov na pojednávaní prvýkrát zastupoval nový právny zástupca [REDAKOVANÉ], ktorý po schválení zmeny petitu žaloby deklaroval záujem pokračovať v mimosúdnych rokovaníach. Z tohto dôvodu bolo pojednávanie aj odročené. Deviate pojednávanie sa uskutočnilo 18. apríla 2013 a bolo odročené pre účely prípravy záverečných rečí a rozhodnutia vo veci. Desiate pojednávanie sa uskutočnilo 26. apríla 2013. Právny zástupca žalobcov žiadal pripustenie zmeny žalobného návrhu. Súd prvej inštancie odročil pojednávanie z dôvodu potreby rozhodnúť o zmene žalobného návrhu mimo hlavného pojednávania. Jedenáste hlavné pojednávanie sa uskutočnilo 13. júna 2013, na ktorom súd prvej inštancie vyhlásil rozsudok č. k. 10C 162/1993-458.

Konanie pred krajským súdom:

6. Proti rozsudku súdu prvej inštancie podali sťažovatelia odvolanie 5. novembra 2013. Na krajskom súde sa konanie najprv viedlo pod sp. zn. 4 Co 114/2014 a neskôr pod sp. zn. 4 Co 420/2016. Súd vo veci rozhodol rozsudkom č. k. 4 Co 420/2016-516 z 28. marca 2018, ktorým rozsudok súdu prvej inštancie potvrdil a žalovanému vo 4. rade priznal nárok na náhradu trov odvolacieho konania v plnom rozsahu. Rozsudok krajského súdu bol doručený okresnému súdu 24. mája 2018.

Konanie pred najvyšším súdom:

7. Sťažovatelia podali 20. augusta 2018 voči odvolaciemu rozsudku dovolanie, pričom súd prvej inštancie doručil spis s príslušnými vyjadreniami sporových strán na dovolací súd až 16. septembra 2019. Uznesením najvyššieho súdu č. k. 7 Cdo 216/2019 z 21. apríla 2022 bol rozsudok krajského súdu zrušený a vec mu bola vrátená na ďalšie konanie a nové rozhodnutie, pretože v konaní došlo k závažnej procesnej vade podľa § 420 písm. f) Civilného sporového poriadku tým, že žalobcovia neboli v konaní vyzvaní súdom prvej inštancie a ani odvolacím súdom na doloženie písomného splnomocnenia na zastupovanie žalobcov v 2. a 3. rade a vec tak bola vrátená krajskému súdu. Uznesenie najvyššieho súdu č. k. 7 Cdo 216/2019 z 21. apríla 2022 bolo doručené krajskému súdu 28. apríla 2022 a okresnému súdu 9. mája 2022. Dňa 19. mája 2022 bol daný pokyn na doručenie uznesenia najvyššieho súdu právny zástupcom strán sporu (právny zástupcovi sťažovateľov, ktorý ich zastupoval v dovolacom konaní, bolo rozhodnutie doručené 26. mája 2022).

Súčasný stav konania na krajskom súde sp. zn. 10 Co 51/2022:

8. Právny zástupca sťažovateľov oznámil krajskému súdu 16. augusta 2022, že prevzal ich zastupovanie a k podaniu priložil kópiu splnomocnenia a kópiu skenu splnomocnenia z 2. augusta 2022. Dňa 19. augusta 2022 súd vyzval právneho zástupcu sťažovateľov na predloženie originálu splnomocnenia alebo úradne osvedčenej kópie pre spoločnosť POLÁČEK & PARTNERS s. r. o., advokátska kancelária, Hurbanovo námestie 1, Bratislava, ale aj originálu splnomocnenia, ktoré udelili sťažovatelia v 2. a 3. rade [REDAKOVANÉ] (týchto vyzval na predloženie dokumentov tiež v lehote 15 dní od doručenia). Dňa 9. septembra 2022 právny zástupca sťažovateľov (jeho splnomocnený zástupca nahliadol do spisu). Podaním z 10. októbra 2021 právny zástupca sťažovateľov doručil krajskému súdu vyjadrenie k záverom dovolacieho súdu a k priebehu konania (č. 1. 677 až č. 1. 696) spolu s kópiami čestných vyhlásení žalobcov, že ich predtým právne zastupoval [REDAKOVANÉ]. Dňa 10. januára 2023 krajský súd vyzval právneho zástupcu sťažovateľov opätovne na predloženie originálu splnomocnenia alebo úradne osvedčenej kópie pre spoločnosť POLÁČEK & PARTNERS s. r. o., advokátska kancelária, Hurbanovo námestie 1, Bratislava (č. 1. 706) v lehote 15 dní.

II.

Vyjadrenie porušovateľov a replika sťažovateľov

II.1. Vyjadrenie okresného súdu:

9. Okresný súd sa k ústavnej sťažnosti nevyjadril.

II.2. Vyjadrenie krajského súdu:

10. Krajský súd sa k ústavnej sťažnosti vyjadril a stotožnil so stanoviskom zákonnej sudkyne. Sťažovatelia ako žalobcovia v 2. až vo 4. rade namietajú prieťahy a neprimeranú dĺžku konania pred odvolacím súdom, ktoré trvalo „celkom bezdôvodne takmer 5 rokov“, za čo žiadajú priznanie

finančného zadost'učinenia každému z nich vo výške 3 000 eur. Išlo o spor zo žaloby o vyrovnanie dedičských podielov po poručiteľke, v ktorej bolo konanie už pred súdom prvej inštancie niekoľkokrát prerušené a z dôvodu úmrtia sa niekoľkokrát menil okruh žalovaných, čo potvrdzujú aj sťažovatelia. Konanie sa najprv viedlo pod sp. zn. 4 Co 114/2014. Dňa 24. marca 2014 bol daný pokyn kancelárii doručiť vyjadrenie žalovaného 4 sťažovateľom. Pri príprave rozhodnutia bolo však 29. mája 2015 zistené, že žalobkyňa 1 zomrela. Dňa 10. júna 2015 bol zisťovaný stav dedičského konania a doručený odpis osvedčenia o dedičstve č. k. 30 D 95/2013 z 11. decembra 2013. Následne bolo do spisu založené mailové oznámenie o úmrtí [REDAKOVANÉ] z 22. októbra 2014. Dňa 30. septembra 2015 bol spis vrátený bez meritórneho rozhodnutia súdu prvej inštancie po zistení, že jeho rozsudok nebol doručený žalobcom 2 a 3, ktorí neboli v konaní zastúpení advokátom [REDAKOVANÉ], a preto im ani neuplynula lehota na podanie odvolania. Spis bol opätovne predložený krajskému súdu až 27. októbra 2016 a bola mu pridelená sp. zn. 4 Co 420/2016. Dňa 15. februára 2018 bol požiadaný okresný súd o predloženie pripojeného dedičského spisu sp. zn. D 323/1972, ktorý nebol predložený a bez ktorého nebolo možné v odvolacom konaní rozhodnúť. Dňa 19. marca 2018 bol dedičský spis predložený a 28. marca 2018 bolo vo veci meritórne rozhodnuté. Najvyšší súd uznesením č. k. 7 Cdo 216/2019 z 21. apríla 2022 uvedený rozsudok odvolacieho súdu zrušil a vec mu vrátil na ďalšie konanie. Spis bol opätovne predložený krajskému súdu 28. júna 2022, na čo vzhľadom na závery najvyššieho súdu boli 19. augusta 2022 vyzvaní žalobcovia 2 a 3, ako i ich nový právny zástupca na predloženie originálu alebo úradne osvedčenej fotokópie plnomocenstva, ktoré žalobcovia 2 a 3 udelili advokátovi [REDAKOVANÉ] na ich právne zastupovanie v konaní pred súdom prvej inštancie a v pôvodnom odvolacom konaní, a to v lehote 15 dní. Nový právny zástupca bol vyzvaný aj na predloženie plnomocenstva, ktoré mu mali žalobcovia 2, 3 a 4 udeliť v origináli, úradne osvedčenej fotokópii alebo v elektronickej forme so zaručenou konverziou, keďže tunajšiemu súdu predložil len jeho fotokópiu. Výzvy boli žalobcovi 2 doručené 16. septembra 2022, žalobcovi 3 14. septembra 2022 a ich právnomu zástupcovi 23. septembra 2022, avšak dosiaľ žiadny z nich adekvátne nereagoval. Ústavnú sťažnosť nepovažuje krajský súd za dôvodnú, pretože žiadne prietahy v konaní sp. zn. 4 Co 420/2016 nespôsobil, keď o odvolaní sťažovateľov rozhodol v dobe menej ako jeden a pol roka po predložení kompletného spisu. Vec je pripravovaná na rozhodnutie.

II.3. Vyjadrenie najvyššieho súdu:

11. Najvyšší súd je toho názoru, že dĺžku napadnutého konania pred najvyšším súdom od nápadu veci 16. septembra 2019 výrazne ovplyvnil vysoký nápad vecí do senátu 7 Cdo, zmena referujúceho sudcu, ku ktorej došlo 28. apríla 2020 z dôvodu odchodu sudkyne JUDr. Siebenstichovej do dôchodku. Najvyšší súd si je vedomý, že dĺžka predmetného konania nezodpovedá očakávaniam kladeným na rýchlosť a plynulosť dovolacieho konania. Kontext obdobia v čase nápadu danej veci až dosiaľ však neprimeranými zásahmi do personálneho obsadenia najvyššieho súdu spôsobil, že enormne narástla zaťaženosť predovšetkým občianskoprávneho kolégia. Koncom roka 2020 na kolégiu zostala menej ako polovica jeho členov, následne sa podarilo časť sudcov doplniť v rámci stáží sudcami odvolacích súdov, ich zapracovanie však istý čas trvá. Následne sa

od augusta 2021 spomalil priebeh dovolacích konaní vzhľadom na potrebu postupne do agendy občianskeho práva začleniť sudcov zaniknutej správneho kolégia. Dochádzalo tak k neustálemu prerozdeleniu vecí po odchádzajúcich sudcoch, ako aj bolo potrebné zabezpečiť kvalitu rozhodovania najvyššej súdnej inštalácie. Najvyšší súd je toho názoru, že existenciu porušenia práv je vždy potrebné skúmať s ohľadom na okolnosti každého súdneho sporu (prípady). Navyše, je tiež nevyhnutné prihliadať aj na viaceré konkrétne aspekty, medzi ktoré patria okrem nadmernej zaťaženia senátov občiansko-právneho kolégia v dôsledku personálnej poddimenzovanosti v rokoch 2020 až 2021, tiež súvislosti prevažne spôsobené štátom – zmeny v obsadenosti kolégií pri zániku správneho kolégia najvyššieho súdu a nariadené protipandemické opatrenia v rovnakom období (obmedzený výkon činnosti sudcov, asistentov sudcov a zamestnancov súdu prácou z domu).

II.4. Replika sťažovateľov:

12. Sťažovatelia zotrvávajú na dôvodoch ústavnej sťažnosti a k vyjadreniu súdov uviedli, že neobsahuje žiadne skutočnosti, ktoré by akýmkoľvek spôsobom spochybňovali opodstatnenosť ich ústavnej sťažnosti. Súd prvej inštalácie, ako aj dovolací súd vznik priesťahov v sťažnosťou napádanom konaní nepopreli. So stanoviskom krajského súdu sa sťažovatelia nemôžu stotožniť, pretože od podania odvolania 5. novembra 2013 odvolací súd vo veci rozhodol až 28. marca 2018. Vec bola prvýkrát predložená na rozhodnutie už 25. februára 2014, teda približne tri mesiace od podania odvolania. Odvolací súd následne až 30. septembra 2015 zistil, že niektorí žalobcovia v konaní neboli riadne zastúpení, a preto vrátil vec súdu prvej inštalácie bez meritórneho rozhodnutia. Spis bol opätovne predložený až 27. októbra 2016. Od tohto momentu sa vo veci opätovne viac ako rok a pol bezdôvodne nekonalo a až 15. februára 2018 požiadal súd prvej inštalácie o predloženie dedičského spisu sp. zn. D 323/1972, bez ktorého nebolo možné v odvolacom konaní rozhodnúť. Odvolací súd tak nemalou mierou prispel ku vzniku priesťahov v konaní.

III.

Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

13. Ústavný súd podľa § 58 ods. 3 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) upustil od ústneho pojednávania, pretože s ohľadom na predmet konania a vyjadrenia účastníkov od tohto pojednávania nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci.

14. Účelom základného práva na prerokovanie vecí bez zbytočných priesťahov je odstránenie stavu právnej neistoty, v ktorej sa nachádza osoba domáhajúca sa rozhodnutia štátneho orgánu (II. ÚS 26/95). Samotným prerokovaním vecí na štátnom orgáne sa právna neistota osoby neodstráni. Až právoplatným rozhodnutím súdu sa vytvára právna istota. Pre splnenie ústavného práva zaručeného čl. 48 ods. 2 ústavy nestačí, aby štátny orgán vec prerokoval. Ústavné právo na prerokovanie vecí bez zbytočných priesťahov sa naplní zásadne až právoplatným rozhodnutím

štátneho orgánu, na ktorom sa osoba domáhala odstránenie právnej istoty ohľadom svojich práv (napr. I. ÚS 41/02). Z uvedeného tak možno vyvodit', že priet'ahy v konaní sú trvajúcim protiprávnym stavom (až do právoplatnosti rozhodnutia vo veci) a v každom okamihu ich existencie dochádza k rovnakému porušovaniu toho istého práva (t. j práva zaručeného čl. 48 ods. 2 ústavy).

15. Z judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej aj „ESLP“) vyplýva, že čl. 6 ods. 1 dohovoru vyžaduje, aby všetky fázy súdnych konaní smerujúcich k urovnaniu sporov o občianskych právach a záväzkoch skončili v primeranej lehote, a to vrátane fáz nasledujúcich po rozhodnutí v merite veci. Za integrálnu súčasť procesu sa považuje i výkon rozsudku akéhokoľvek súdu, preto je nutné dodržať primeranosť lehôt aj v exekučnom konaní (rozsudok ESLP vo veci Hornsby v Grécko z 19. 3. 1997, sťažnosť č. 18357/91).

16. V praxi sa vyskytujú aj priet'ahy, ku ktorým dochádza až po vydaní rozhodnutia, pretože síce už bolo v konaní rozhodnuté, avšak rozhodnutie nebolo sťažovateľovi doručené, resp. nenadobudlo právoplatnosť. Je preto potrebné skúmať aj dĺžku konania, ktoré nebolo právoplatne skončené, hoci prípadne už mohlo byť vo veci rozhodnuté (rozsudky ESLP vo veciach Zarembová proti Slovenskej republike z 23. 11. 2010, bod 19; Sirotňák proti Slovenskej republike z 23. 12. 2010, bod 28; Bubláková proti Slovenskej republike z 15. 2. 2011, bod 18). Ústavný súd akcentuje, že pri rozhodovaní o sťažnostiach namietajúcich porušenie základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru vychádza zo svojej konštantnej judikatúry, v súlade s ktorou „odstránenie stavu právnej neistoty je podstatou, účelom a cieľom práva na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov“ (I. ÚS 24/03, II. ÚS 66/03, IV. ÚS 15/03), pričom „tento účel možno zásadne dosiahnuť právoplatným rozhodnutím“ (III. ÚS 127/03). Základnou povinnosťou súdu a sudcu je preto zabezpečiť taký procesný postup v súdnom konaní, ktorý čo najskôr odstráni stav právnej neistoty, kvôli ktorému sa účastník obrátil na súd so žiadosťou o jeho rozhodnutie. Z judikatúry ústavného súdu však vyplýva tiež aj to, že v prípade extrémnych priet'ahov (priet'ahy, ktoré možno počítať v desiatkach rokov) už uvedené faktory strácajú význam, pretože ani právne či skutkovo najnáročnejšie spory nemajú trvať takú dlhú dobu, ktorá už predstavuje podstatnú časť ľudského života. Ústavný súd už mnohokrát vyslovil, že „oneskorená spravodlivosť je odmietnutou spravodlivosťou“ (pozri nález sp. zn. II. ÚS 17/2019, bod 32 a tam citované rozhodnutia), a že dĺžka konania počítaná v desiatkach rokov je z ústavnoprávneho hľadiska neakceptovateľná a už sama osebe je spôsobilým dôvodom na vyslovenie porušenia základného práva účastníka takého konania na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy (napr. I. ÚS 52/01, I. ÚS 582/2015, III. ÚS 169/2017, II. ÚS 17/2019). Európsky súd pre ľudské práva v obdobných prípadoch konštatoval, že vo výnimočných prípadoch môže byť príliš dlhé trvanie súdneho konania považované za zásah do práva na prístup k súdu a neodôvodnená absencia konečného rozhodnutia počas obzvlášť dlhého obdobia môže predstavovať až odmietnutie spravodlivosti (rozsudok vo veci Vassilios Athanasiou a ďalší proti Grécku z 21. 12. 2010, č. 50973/08, § 52), II. ÚS 452/2021.

17. Povinnosť súdu a sudcu vyplývala do 30. júna 2016 z ustanovení Občianskeho súdneho poriadku (ďalej aj „OSP“), ktorý bol s účinnosťou od 1. júla 2016 zrušený, a počnúc týmto dňom je

úprava civilného sporového, civilného mimosporového a správneho súdneho konania predmetom Civilného sporového poriadku (ďalej aj „CSP“), Civilného mimosporového poriadku a Správneho súdneho poriadku. Povinnosť súdu a sudcu konať bez prietahov podľa právnej úpravy účinnej do 30. júna 2016 vyplývala z § 6 OSP, ktorý súdu prikazoval, aby v súčinnosti so všetkými účastníkmi konania postupoval tak, aby ochrana ich práv bola rýchla a účinná, ďalej z § 100 ods. 1 OSP, podľa ktorého len čo sa konanie začalo, postupuje v ňom súd i bez ďalších návrhov tak, aby vec bola čo najrýchlejšie prerokovaná a rozhodnutá, ako aj z § 117 ods. 1 OSP, podľa ktorého bol sudca povinný robiť vhodné opatrenia, aby sa zabezpečilo splnenie účelu pojednávania a úspešné vykonanie dôkazov, a z § 119 ods. 1 OSP, podľa ktorého sa pojednávanie môže odročiť len z dôležitých dôvodov, ktoré sa musia oznámiť. Ak sa pojednávanie odročuje, predseda senátu alebo samosudca spravidla oznámi deň, v ktorý sa bude konať nové pojednávanie.

17.1. Povinnosť súdu a sudcu konať bez prietahov podľa právnej úpravy účinnej od 1. júla 2016 je *expressis verbis* zakotvená ako základný princíp civilného sporového konania v čl. 17 CSP, podľa ktorého súd postupuje v konaní tak, aby vec bola čo najrýchlejšie prejednaná a rozhodnutá, predchádza zbytočným prietahom, koná hospodárne a bez zbytočného a neprimeraného zaťažovania strán sporu a iných osôb. Tento základný princíp konania je premietnutý do ďalších ustanovení Civilného sporového poriadku so zohľadnením osobitostí jednotlivých druhov konaní. Napríklad povinnosť súdu konať bez prietahov vyplýva z § 157 ods. 1 CSP, podľa ktorého súd postupuje v konaní tak, aby sa mohlo rozhodnúť rýchlo a hospodárne, spravidla na jedinom pojednávaní s prihliadnutím na povahu konania, z § 153 CSP o sudcovskej koncentrácii konania, ďalej z § 168 – § 172 CSP o predbežnom prejednaní sporu a následkoch neprítomnosti strán, aj z § 179 ods. 1 CSP, podľa ktorého pojednávanie vedie súd tak, aby sa mohlo rozhodnúť spravidla na jedinom pojednávaní s prihliadnutím na povahu konania a účel tohto zákona, alebo § 183 ods. 1 prvej vety CSP, podľa ktorej pojednávanie sa môže odročiť len z dôležitých dôvodov.

18. Európsky súd pre ľudské práva pri poskytovaní ochrany práva na prejednanie záležitosti v primeranej lehote zaručeného čl. 6 ods. 1 dohovoru, ktorého obsahové komponenty sú v zásade identické s obsahom základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy, uplatňuje kritérium významu veci z pohľadu sťažovateľa. Je prirodzené a ústavný súd to už vo svojej judikatúre zdôraznil, že každé namietané porušenie základného práva označených práv sa skúma vždy s ohľadom na konkrétne okolnosti prípadu, pričom ústavný súd akcentuje tri základné kritériá v súvislosti s namietanými prietahmi v konaní pred všeobecnými súdmi: zložitosť veci, správanie účastníkov konania a postup súdu (porov. napr. I. ÚS 3/00 alebo I. ÚS 7/02). Medzi kritériá, na ktoré ústavný súd tiež prihliada pri svojom rozhodovaní, patrí aj predmet konania a jeho význam pre sťažovateľa (porov. napr. II. ÚS 32/02 alebo I. ÚS 19/00). Napokon ústavný súd taktiež prihliada v konkrétnom prípade na čas trvania konania (porov. napr. I. ÚS 92/97), resp. na celkovú dĺžku konania (porov. napr. III. ÚS 123/02). Obdobne i EŠĽP vo vzťahu k právu na prejednanie veci v primeranej lehote v zmysle čl. 6 ods. 1 dohovoru skúma primeranosť lehoty (reasonable time) konania v rámci konkrétnych okolností prípadu, aplikujúc pritom štyri základné kritériá pre posúdenie primeranosti danej lehoty: zložitosť veci, správanie sťažovateľa, postup štátnych orgánov a význam sporu pre

sťažovateľa (pozri napr. *Sürmeli v. Nemecko*, č. 75529/01, rozhodnutie ESĽP z 8. 6. 2006, bod 128; *Frydlender v. Francúzsko*, č. 30979/96, rozhodnutie ESĽP z 27. 6. 2000, bod 43).

19. Pokiaľ ide o zložitosť veci po právnej stránke, vec sťažovateľov je štandardnou vecou agendy všeobecných súdov. Po skutkovej stránke tiež nejde o zložitú vec. Sťažovatelia sú stranou v konaní o vyrovnaní dedičských podielov (právnymi nástupcami pôvodných dedičov). Napadnuté konanie prebieha od 15. júna 1993, a nie je ešte právoplatne skončené. Okresný súd rozhodol prvýkrát rozsudkom až 13. marca 2013, teda takmer po 20 rokoch, krajský súd po ďalších takmer 52 mesiacoch rozsudkom z 28. marca 2018 rozsudok okresného súdu v napadnutej časti potvrdil, ale na základe dovolania sťažovateľov najvyšší súd rozsudok krajského súdu zrušil uznesením č. k. 7 Cdo 216/2019 z 21. apríla 2022 a vec mu vrátil na ďalšie konanie. Doterajšia extrémna dĺžka konania teda podľa názoru ústavného súdu nemohla byť závislá od prípadnej právnej alebo skutkovej zložitosti veci, ktorú navyše žiadny zo súdov ani nenamietal.

20. Pri hodnotení správania sťažovateľov v preskúvanom konaní ústavný súd nezistil, že by sa výraznou mierou podieľali na doterajšej extrémnej dĺžke tohto konania. Boli v konaní aktívni, podávali nespočetné sťažnosti na prieťahy pred súdom prvej inštancie i pred dovolacím súdom. Ako však vyplýva zo súdneho spisu, viackrát menili pôvodný petit žaloby, žalobu viackrát dopĺňali napr. podaniami z 12. augusta 1993, 17. septembra 199, 18. októbra 1999, 6. júna 2002, 30. januára 2004. Okresný súd ich uznesením č. k. 10 C 162/1994 z 29. januára 2008 aj vyzval, aby tieto rozpory návrhu na začatie konania s dopĺňujúcimi podaniami odstránili. Opravu a zmenu petitu žaloby vykonali následne podaním z 8. apríla 2008. Obdobne aj v roku 2022 po rozhodnutí najvyššieho súdu ich krajský súd musel viackrát vyzývať na odstránenie formálnych nedostatkov súvisiacich s predložením originálov splnomocnení na ich zastupovanie, na ktoré nereagovali včas a primerane, ako to vyplýva z opisu deja v časti „*Súčasný stav konania...*“, resp. vyjadrenia krajského súdu. Výzvy boli žalobcovi 2 doručené 16. septembra 2022, žalobcovi 3 14. septembra 2022 a ich právnemu zástupcovi 23. septembra 2022, avšak dosiaľ žiadny z nich adekvátne nereagoval. Na túto nečinnosť, resp. pasivitu sťažovateľov ústavný súd prihliadol pri priznaní sumy finančného zadosťučinenia. Na druhej strane celková doterajšia dĺžka konania nebola významnou mierou závislá od uvedených okolností.

21. Napokon sa ústavný súd zaoberal namietaným konaním súdov (prvej inštancie, odvolacieho a dovolacieho súdu) z hľadiska možných zbytočných prieťahov v konaní. Ústavný súd predovšetkým konštatuje, že už celkové trvanie konania na všetkých stupňoch všeobecných súdov viac ako 29 rokov je z ústavnoprávneho hľadiska netolerovateľné.

Hodnotenie postupu okresného súdu:

22. Nesústredená a neúčelná činnosť okresného súdu bola zistená už na začiatku konania, od 15. júna 1993 (nedostatočná príprava nariadených súdnych pojednávaní, ktoré vyústili k odročeniu bez meritórneho prejednávania a rozhodnutia veci samej), až do pojednávania uskutočneného 15. novembra 1994 (16 mesiacov), keď bolo konanie prerušené z dôvodu

prejednania novoobjaveného majetku v dedičskom konaní po [REDAKOVANÉ]. Druhým významným obdobím nesústredenej a neúčelnej činnosti okresného súdu bola ústavným súdom identifikovaná doba od júna 1996 až do 7. júna 2002 (štvrté pojednávanie). Okresný súd opakovane 6. apríla 1998 prerušil konanie (č. 1. 88 spisu) kvôli spomínanému dedičskému konaniu, hoci už z toho istého dôvodu bolo konanie prerušené a súd fakticky ani právne vo veci po prvom prerušení konania v konaní vo veci samej nepokračoval. Okresný súd nezačal vo veci konať napriek tomu, že dedičské konanie po [REDAKOVANÉ] bolo právoplatne ukončené 27. mája 1998. Toto obdobie nečinnosti okresného súdu je prerušené obdobím od 17. septembra 1996 do 14. februára 1997, keď sa rozhodovalo o námietke zaujatosti zákonnej sudkyne (celková nečinnosť teda ďalších 67 mesiacov). Následne bolo konanie opäť prerušené z dôvodu prebiehajúceho dedičského konania po pôvodnej žalobkyni v 2. rade. Tretie obdobie nečinnosti ústavný súd zistil od piateho pojednávania konaného 14. apríla 2011 do konania šiesteho pojednávania 25. júna 2012 (nečinnosť 14 mesiacov). Na ťarchu okresného súdu ide napokon aj jeho pochybenie z dôvodu nesprávneho predloženia spisu odvolaciemu súdu (po podaní odvolania 5. novembra 2013). Spis bol vrátený z odvolacieho súdu 30. septembra 2015 bez meritórneho posúdenia, keďže rozsudok súdu prvej inštancie nebol doručený žalobcom 2 a 3, pretože títo neboli v konaní zastúpení advokátom (nesústredená a neúčelná činnosť spôsobujúca prieťahy v konaní v trvaní 23 mesiacov). Takisto okresnému súdu možno pripísať aj oneskorené predloženie spisu dovolaciemu súdu, keďže od podania dovolania sťažovateľmi 20. augusta 2018 bol spis súdom prvej inštancie doručený s príslušnými vyjadreniami sporových strán na dovolací súd až 16. septembra 2019 (nečinnosť 12 mesiacov). Celková nečinnosť, nesústredená a neefektívna činnosť súdu prvej inštancie tak trvala dovedna 132 mesiacov, t. j. 11 rokov.

Hodnotenie postupu krajského súdu:

23. Pokiaľ ide o postup krajského súdu, je potrebné zvýrazniť, že aj v jeho konaní ústavný súd zistil opakované obdobia nečinnosti v trvaní spolu 26 mesiacov, ale tiež aj neefektívnu činnosť, ktorá spočívala v tom, že jeho rozsudok bol zrušený najvyšším súdom pre procesné pochybenie. Prvýkrát krajský súd nekonal od 24. marca 2014 do 27. mája 2015 (minimálne 12 mesiacov), a neskôr i od 27. októbra 2016 do 15. marca 2018 (viac ako 14 mesiacov). Odvolací súd tak tiež prispel ku vzniku prieťahov v konaní.

23.1. Ústavný súd v tejto súvislosti neakceptoval námietku krajského súdu, že o odvolaní rozhodol do jeden a pol roka, pretože v okolnostiach prípadu bolo potrebné vziať do úvahy spoločne aj dobu, keď sa konanie viedlo pod inou spisovou značkou, ktoré tomuto konaniu predchádzalo. V tejto súvislosti ústavný súd poukazuje na svoju konštantnú judikatúru, a to na nález č. k. III. ÚS 694/2016 z 13. júna 2017, v ktorom uviedol: „Ak v dvoch konaniach (formálne označených inými spisovými značkami) ide o rozhodovanie o stále tom istom odvolaní sťažovateľa proti tomu istému rozsudku, je, vychádzajúc z ústavným súdom konštantne presadzovanej materiálnej ochrany ústavnosti, nutné hodnotiť tieto (formálne) dve konania materiálne ako to isté konanie, pričom aj Európsky súd pre ľudské práva posudzuje konanie ako jeden celok a prístup, pri ktorom sa

neposudzuje konanie ako jeden celok, resp. sa neposudzuje celková dĺžka konania, považuje Európsky súd pre ľudské práva za príliš formalistický, ktorý nie je v súlade so zárukami čl. 6 ods. 1 Dohovoru....“

Hodnotenie postupu najvyššieho súdu:

24. Napokon priet'ahy boli zistené aj v konaní pred najvyšším súdom, ktorý sám priznal nečinnosť, pretože rozhodol o dovolaní až 21. apríla 2022, teda po 30 mesiacoch od predloženia spisu v septembri 2019. Jeho námietku o personálnej poddimenzovanosti súdu v rokoch 2020 až 2021 a protipandemických opatreniach z ústavnoprávneho hľadiska ústavný súd nemohol akceptovať, aj keď sa najvyšší súd bránil objektívnymi okolnosťami, ktoré spôsobili vznik priet'ahov v konaní. Otázka množstva vecí, personálne a organizačné problémy súdu nie sú v zásade ústavne významné pre posúdenie, či došlo k zbytočným priet'ahom v konaní (I. ÚS 19/00, III. ÚS 399/2011). Nadmerné množstvo vecí, v ktorých štát musí zabezpečiť konanie, ako aj skutočnosť, že Slovenská republika nevie alebo nemôže v čase konania zabezpečiť primeraný počet sudcov alebo ďalších pracovníkov na súde, ktorý oprávnený subjekt požiadala o odstránenie svojej právnej neistoty, nemôžu byť dôvodom na zmarenie uplatnenia práva na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov a v konečnom dôsledku nezbavujú štát zodpovednosti za pomalé konanie spôsobujúce zbytočné priet'ahy v súdnom konaní. Avšak v dôsledku mimoriadnej pandemickej situácie túto prekážku čiastočne považuje ústavný súd za objektívnu skutočnosť brániacu skončeniu veci (obdobne III. ÚS 187/2020). Na druhej strane však aj v tomto čase musia byť chránené základné ľudské práva a slobody a nečinnosť najvyššieho súdu nemôže ohroziť právne záruky sťažovateľov na skoré rozhodnutie.

25. Ústavný súd na základe uvedeného rozhodol, že postupom okresného súdu, krajského súdu a najvyššieho súdu v namietaných konaniach došlo k porušeniu základného práva sťažovateľov na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a práva na prejednanie záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru (prvý výrok).

IV.

Prikázanie vo veci konať a primerané finančné zadost'učinenie

26. V súlade s čl. 127 ods. 2 ústavy v spojení s § 133 ods. 3 písm. a) zákona o ústavnom súde ak ústavný súd ústavnej sťažnosti vyhovie, môže prikázať, aby ten, kto porušil základné práva a slobody sťažovateľa svojou nečinnosťou, vo veci konal. Sťažovatelia v petite ústavnej sťažnosti nenavrhlí, aby ústavný súd po prijatí rozhodnutia o namietanom porušení uvedených práv prikázal všeobecným súdom konať bez zbytočných priet'ahov. Vzhľadom však na skutočnosť, že v čase rozhodovania ústavného súdu o ústavnej sťažnosti sťažovateľov nebolo ešte napadnuté konanie pred krajským súdom ukončené, ústavný súd prikázal krajskému súdu, aby v konaní pod sp. zn. 10 Co 51/2022 konal bez zbytočných priet'ahov (bod 2 výroku nálezu).

27. Keďže ústavný súd rozhodol, že základné právo sťažovateľov na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a ich právo na prejednanie záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru boli porušené postupom všeobecných súdov, zaoberal sa aj ich žiadosťou o priznanie primeraného finančného zadosťučinenia.

28. Podľa čl. 127 ods. 3 ústavy ústavný súd môže svojím rozhodnutím, ktorým vyhovie sťažnosti, priznať tomu, koho práva podľa odseku 1 boli porušené, primerané finančné zadosťučinenie. Cieľom tohto inštitútu je dovŕšenie ochrany porušeného základného práva v prípadoch, v ktorých sa zistilo, že k porušeniu došlo spôsobom, ktorý vyžaduje poskytnutie vyššieho stupňa ochrany (IV. ÚS 210/04, IV. ÚS 132/2012). Z rozhodovacej činnosti ESLP vyplýva, že spravodlivé finančné zadosťučinenie priznáva podľa čl. 41 dohovoru so zreteľom na konkrétne okolnosti prípadu (III. ÚS 204/2010).

29. Sťažovatelia sa ústavnou sťažnosťou domáhajú priznania finančného zadosťučinenia v sume po 3 000 eur od krajského súdu a najvyššieho súdu a 20 000 eur od okresného súdu a odvíjajú ju najmä od dĺžky tohto namietaného konania. Je nepochybné, že každému sťažovateľovi by malo byť priznané finančné zadosťučinenie za to, že všeobecný súd si nesplnil svoju povinnosť a neodstránil stav ich právnej neistoty počas niekoľkých rokov. Pre dovŕšenie ochrany porušených práv sťažovateľov v tomto prípade ústavný súd považoval za primerané priznať (okrem vyslovenia porušenia ich označených práv, príkazu konať a tiež náhrady trov konania) finančné zadosťučinenie celkovo ako náhradu nemajetkovej ujmy každému v sume po 7 500 eur. Bral pritom do úvahy zistené nedostatky pri hodnotení ich činnosti, ako aj podiely jednotlivých porušovateľov na celkovej dĺžke konania, ako aj ďalšie okolnosti veci vyhodnotenú v tomto náleze.

30. S ohľadom na uvedené skutočnosti ústavný súd dospel k záveru, že finančné zadosťučinenie v sumách konkretizovaných pre jednotlivých sťažovateľov v súlade s výrokom tohto nálezu (bod 3), ktoré sú všeobecné súdy im povinné uhradiť, je za porušenie označených práv toho-ktorého sťažovateľa primeranou satisfakciou.

V.

Trovy konania

31. Ústavný súd napokon priznal sťažovateľom (§ 73 ods. 3 zákona o ústavnom súde) náhradu trov konania. Pri výpočte trov právneho zastúpenia ústavný súd vychádzal z vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov. Základná sadzba odmeny za úkon právnej služby uskutočnený v roku 2022 je 193,50 eur znížená o 50 % v súlade s § 13 ods. 3 vyhlášky (ide o spoločné úkony pri zastupovaní „dvoch alebo viacerých osôb“), krát dva úkony (prevzatie a príprava zastúpenia, podanie ústavnej sťažnosti) plus režijný paušál 11,63 eur krát dva (za dva vykonané úkony), krát 3 (počet zastúpených sťažovateľov advokátom). Sťažovateľom tak vznikol nárok na náhradu trov konania v sume 650,28 eur. K tomu je však potrebné prirátat 20 % daň z pridanej hodnoty 130 eur (ďalej len „DPH“), teda trovy celkovo činia spolu 780,28 eur, pretože podľa zoznamu vedeného Finančným riaditeľstvom Slovenskej republiky je advokát

sťažovateľov daňovým subjektom registrovaným pre DPH (IČ DPH SK2120377644). Nárok na úhradu tretieho úkonu právnej služby ústavný súd nepriznal, pretože vyjadrenie k stanoviskám všeobecných súdov neobsahovalo žiadne nové skutočnosti, ktoré by slúžili ako podklad pre rozhodnutie ústavného súdu.

32. Priznanú náhradu trov právneho zastúpenia sú okresný súd, krajský súd a najvyšší súd povinné zaplatiť spoločne na účet právneho zástupcu sťažovateľov (§ 62 zákona o ústavnom súde v spojení s § 263 Civilného sporového poriadku) označeného v záhlaví tohto nálezu v lehote dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu (bod 4 výroku nálezu).

33. S poukazom na čl. 133 ústavy, podľa ktorého proti rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok, sa pod právoplatnosťou rozhodnutia uvedenou vo výroku tohto rozhodnutia rozumie jeho doručenie poslednému z účastníkov konania.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 8. februára 2023

Luboš Szigeti
predseda senátu